

2023 Cumhurbaşkanlığı Seçim Çalışmalarının Siyasal Kampanya Tekniği Bakımından Değerlendirilmesi

Yusuf Devran / 5 Haziran 2023 / TAV – Türkiye Araştırmaları Vakfı

14 Mayıs 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimi gerek Türkiye gerekse dünya adına tarihi öneme sahip bir seçim olarak gerçekleşti. ABD Başkanı Joe Biden henüz Başkan seçilmeden önce yaptığı bir konuşmada, Türkiye’de muhalefet gruplarını bir araya getirerek Erdoğan’ı devre dışı bırakmaları gerektiğine dair açıklamalarda bulundu. Bunun nedeni Erdoğan’ın uluslararası sorunlarda ABD ve AB’nin çıkarları yerine Türkiye’nin menfaatlerini savunması, çok yönlü ve dengeli dış politika izlemesi, Rusya’ya ambargo uygulamayıp ilişkisini sürdürmesi, Suriye’nin kuzeyinde ABD’nin kurmaya çalıştığı PKK iltisaklı bir terör devletine müsaade etmemesi gibi birçok husus sayılabilir. Uluslararası yayın yapan Batı medyası da Erdoğan’ın gitmesi yönünde yayınlar yapmaya gayret etti. Türkiye ve özellikle Erdoğan ile iyi ilişkileri olan bazı Balkan Ülkeleri liderleri, İslam ülkeleri ve Türk dünyası devlet başkanları Batı’nın bu gayreti karşısında Erdoğan’a destek açıklamaları yaptılar. Buna medya kuruluşları ve sivil halklar da katıldı. Bu nedenle bu seçim küresel ölçekte geçen ve sadece 2023 yılının değil, Türkiye tarihinin en önemli seçimi hüviyetini kazandı.

Batı’nın bu çabası, 27 Nisan 1909 tarihinde 31 Mart olayı bahane edilerek Abdulhamit’in tahtan indirilmesi ile Erdoğan’ın Cumhurbaşkanlığından uzaklaştırılma niyeti arasında metinlerarası ilinti kurulmasına yol açtı. ‘‘Seni Abdulhamit’in yalnızlığına bırakmayacağız’’ sloganı işte bu gerekçe ile miting meydanlarında vatandaşlarca sürekli dile getirildi ve seçmenler motive edildi. Erdoğan’ın Batı blokuna verdiği en önemli sembolik mesaj ise seçim kampanyasının son günü, akşam namazını Ayasofya Camii’nde kılmasıydı. Bu sembolik eylemle Erdoğan Batılı liderlerin kendisinden rahatsızlık duyma nedenlerinden birinin de Ayasofya’nın ibadete açılması olduğunu ifade etmiş oldu.

Erdoğan’a seçmenin sahip çıkmasının diğer bir nedeni ise seçimlerin sonucunun ülkenin beka sorunu olarak algılanmasıdır. Altılı masa üyelerinin mutabakat metninde dile getirdikleri vaatlerin; Yeşil Sol Parti temsilcilerinin, Kandil’deki teröristlerin ve muhalif medyadaki bazı kalemlerin Erdoğan’a yönelik tehdit açıklamalarının ve seçim sonrasında verdikleri sözlerin milliyetçi muhafazakâr seçmen için kamçılayıcı olduğu söylenebilir.

Erdoğan'ın iki bakan hariç, tüm bakanlarını ve cumhurbaşkanı yardımcısını milletvekili adayları olarak sahaya sürmesi de onun açısından bu seçimin ne kadar önemli olduğunu açık bir ifadesiydi. Bu nedenle Erdoğan ve Bahçeli seçim çalışmalarının ilk gününden son gününe kadar meydanlarda günde birkaç miting yaptı. Erdoğan ayrıca sık sık TV programlarına konuk oldu veya katıldığı başka organizasyonlarda yaptığı konuşmalar TV ekranlarından canlı olarak yayınlandı.

Zorluklar Liderler İçin Sınavdır

Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde 11 şehrimizde meydana gelen ve elli bini aşkın insanın yaşamına mal olan deprem felaketi ülkeyi derinden üzdü. Medyada yorum yapan bazı yazarlar artık Erdoğan'ın bu felaketten sonra seçilmesinin neredeyse imkânsız hale geldiğini ifade ettiler. Oysa ki gerçek liderlerin, zor koşulların altından kalkabilenler olduğunu hiç düşünmemişlerdi. Tarihe bakıldığında liderlerin zor zamanlarda ortaya çıktığı ya da zor koşulların liderleri ortaya çıkardığı görülecektir. Mustafa Kemal Atatürk, Adnan Menderes, Aliya İzzet Begoviç gibi... Erdoğan, olayın ilk gününden itibaren sürecin yönetimini eline aldı, devletin bütün imkânlarını ve kurumlarını bölgeye yönlendirdi. Arama ve kurtarma çalışmaları için büyük çaba sarf edildi, evleri yıkılan insanlar için hızla çadırlardan ve konteynerlerden oluşan barınma merkezleri kuruldu. Bölgeye atanan koordinatör valiler, belediye başkanları ve diğer görevliler yapılan yardımları yönettiler ve halkın acil sorunlarını hızla gidermeye çalıştılar. Aynı sırada bölgede 837.500 çadır ve 100.000 konteyner kuruldu; akabinde de toplu konut ve köy evi yapım süreci başlatılarak deprem mağdurlarına umut ve güvence verildi. Olaydan birkaç gün sonra bütün deprem bölgelerini ziyaret eden Cumhurbaşkanı, devletin depremzedelere maddi ve manevi olarak sahip çıkacağını ve bir yıl içerisinde kendileri için kalıcı konutlar yapacağını ifade ederek mağdur ailelere güvence verdi. Nitekim hızla depremzedelere maddi yardımlar yapıldı, yıkılan binaların enkazları kaldırıldı ve yeni konutların temelleri atıldı. Bu sürecin sonunda halk Erdoğan'a güvendi ve depremin verdiği zayıfı, ancak onun liderliği ile giderilebileceğine kanaat getirdi. Özetle bu süreçte iktidar, devletin gücünün ve kuvvetinin ne kadar büyük olduğunu kararlılıkla ortaya koydu.

Millet İttifakında yer alan siyasi parti liderleri ise bölgeyi ziyaret ederek, devletin ihmalkâr davrandığını ve deprem karşısında aciz kaldığını ileri sürdüler. Hatta bazı basın kuruluşları ve sosyal medya fenomenleri yalan haberler yaparak korku ve panik havasını yaymaya ve kitleleri manipüle etmeye çalıştılar. İletişim Başkanlığı, dezenformasyonla mücadele çerçevesinde bu haberlerin gerçek olmadığını kamuoyu ile hemen paylaştı. Devletin çabasına tanık olan vatandaşlar da bu iddialara itibar etmediler. Neticede muhalefetin, iktidarın altından kalkamayacağını düşündüğü deprem felaketi, Erdoğan'ın yaklaşımı, sorunu yönetme ve çözme kabiliyeti ve vatandaşlarla kurduğu güven ilişkisi neticesinde Erdoğan'ın liderlik vasıflarını sergilediği bir süreç haline dönüştü. Nitekim deprem bölgelerinden Erdoğan'a yüksek oranda verilen oylar bunun en net kanıtıdır.

Diğer taraftan birinci turdan sonra bazı CHP seçmenlerinin, depremzedelerin Kılıçdaroğlu'na yeterince oy vermedikleri gerekçesiyle "yaptığımız yardımlar haram olsun" mealindeki açıklamaları toplumda ve özellikle deprem bölgesinde derin üzüntülere yol açtı. Hatta bir depremzedenin CHP'li bir belediyenin standından içtiği bir şişe su bedeli olan 2,5 TL'yi Kılıçdaroğlu'nun banka hesabına havale etmesi sembolik değeri bakımından medyada geniş yankı uyandırdı. Erdoğan, CHP'ye yakın kesimlerin u negatif yaklaşım biçimini kampanya süresince konuşmalarında işleyerek depremzedelerin kendisine daha da yaklaşmasını sağladı. Hatta Van, Defne ve diğer birçok bölgede ayırım yapmadan nasıl hizmet yaptıklarını sürekli vurguladı.

Zaferin Anahtarı: Strateji

Erdoğan seçim kampanyasını kendine özgü geliştirdiği strateji ile gerçekleştirdi. Daha önceki birçok seçimde olduğu gibi bu seçimde de iktidar ve muhalefet kampanya stratejisini mezcederek karma bir stille başarı elde etti. Bu çerçevede Erdoğan önce gerçekleştirdiği projeleri kamuoyuna açıkladı, hatta açılışlarını hemen seçim öncesinde yaptı, ardından Türkiye Yüzyılı için tasarladığı projeleri kamuoyu ile paylaştı. AK Parti'nin bu süreçte bitirdiği ve açılışını yaptığı icraatlar özetle şunlardır: TOGG, TCG Anadolu gemisi, Altay Tankı, Hürjet ve Milli Muharip Uçak Kaan, İstanbul Finans Merkezi, Ankara Sivas hızlı tren hattı, Akkuyu Nükleer Güç Santrali, Karadeniz Doğalgazı'nın sisteme verilmesi, Başakşehir-Çam Sakura Hastanesi, Kayaşehir Metro Hattı, Avrupa'nın en uzun kara yolu tüneli olan Zigana Tüneli, Kentsel Dönüşümde Yarısı Bizden Projesi, Cudi Gabar dağında günlük 100 bin varil kapasiteli petrol keşfi gibi. Peş peşe devreye sokulan bu projeler sadece ülke içinde değil dünya kamuoyunda da büyük yankı uyandırdı. Hatta TCG Anadolu gemisi İstanbul ve İzmir'de halkın ziyaretine açıldı ve gemiyi görmeye giden on binlerce kişinin izlenimlerine medyada sürekli yer verildi.

Öte yandan Erdoğan, kampanyasını 'Erdoğan nefreti' üzerine kuran Kılıçdaroğlu'nun saldırılarını önlemek, onu savunmaya itmek için günlük mitinglerinde ve katıldığı televizyon programlarında onu hedef aldı, geçmiş mükteşebatı ve terörle kurduğu işbirliği üzerine odaklandı. Bu saldırılar karşısında çaresiz kalan Kılıçdaroğlu, çektiği bir videoda Erdoğan'a "Allah'tan kork" diyerek adeta feryat etti. Neticede Erdoğan'a meydan okumak için negatif kampanya planlayan Kılıçdaroğlu, seçim sürecinde zamanının çoğunu kendisi ile ilgili ileri sürülen iddialara cevap vermekle geçirdi ve savunmada kaldı. Erdoğan'ın son yirmi yılda gerçekleştirdiği icraatlar ve yaptığı açılışlar, onun verdiği sözü yerine getiren ve icraat yapan Erdoğan imajının daha da pekişmesi bakımından önemliydi. Hatta Erdoğan bunlarla yetinmeyip ilan ettiği Türkiye Yüzyılı için vizyonunu, hedeflerini ve projelerini ortaya koydu. Başta gençler olmak üzere milyonların katıldığı Teknofest ile insansız savaş uçağı Kızılelma ve Milli Muharip Uçağı Kaan başta olmak üzere savunma sanayi ve uzay projeleri öne çıktı. Bu projeler Türkiye için yeni bir teknolojik dönemin başlangıcının da sembolleriydi. Hatta Erdoğan bir mitingi sırasında ilk defa uzaya gidecek iki Türk'ü aileleriyle birlikte kamuoyuna tanıtarak yeni bir heyecan yaratmıştı. Kuşkusuz bunlar Türkiye için tarihi anlardı.

Seçmenin Kırmızı Çizgisi: PKK ile İşbirliği

Kampanya teması bakımından değerlendirildiğinde iki aday arasında belirgin farklılıkların olduğu görülecektir. Bu farklılık, seçmenin adayları daha kolay değerlendirebilmesi bakımından önemlidir. Erdoğan savunma sanayi, ülkenin bölünmez bütünlüğü, Türkiye'nin çıkarlarını önceleyen dış politika, terör ve ekonomi temaları üzerine kampanyasını bina ederken, rakibi Kılıçdaroğlu ise Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem, Erdoğan'ın "otoriter" yönetim anlayışı, özgürlük ve ekonomi gibi konuları öncelerdi.

Erdoğan'ın üzerinde durduğu en önemli konu yerlilik ve millilik vurgusu ve bu bağlamda milliyetçilik eksenindeki yaklaşımıydı. Ona göre seçmenin iki seçeneğı vardı: Seçmen ya tek vatan, tek millet, tek bayrak ve tek devlet diyen Cumhuriyet İttifakı'nı ya da Kandille, PKK ile işbirliği yapan, teröristlere af çıkaracak, yerel yönetimlere özerklik vererek ülke bütünlüğünü parçalayacak, mahkeme kararıyla tutuklu bulunan Selahattin Demirtaş'ı ve Osman Kavala'yı serbest bırakacak, kayyum uygulamasına son verecek, Suriye'nin kuzeyinden askerleri geri çekerek bölgeye PKK'nın yerleşmesine ve PKK'nın güçlenmesine sebebiyet verecek olan Millet İttifakı'nı seçecekti. Bu nedenle mitinglerde ve televizyonlarda katıldığı toplantılarda bunu hep vurguladı. Bu çerçevede Kılıçdaroğlu ile PKK

yöneticilerinin görüntüleri bağlamında video içerikler hazırlandı. Ayrıca HDP, Yeşil Sol Parti ve Kandil'deki teröristlerin yaptıkları Kılıçdaroğlu'na destek açıklamaları Erdoğan'ın mitinglerinde ve katıldığı televizyon programlarında halka sürekli olarak izletildi. Sosyal medyada bu videolar viral olarak hızla yayıldı.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli de "Devlet ve milletle her şeyden önce Türkiye.", "Ülküm uğruna Ülkem uğruna" sloganlarını kullanarak Türkiye'yi öneledi. Öte yandan Kılıçdaroğlu ve Babacan'ın Anayasa'nın ilk dört maddesine dokunulabileceği şeklindeki beyanları milliyetçi seçmenin korkularını daha da arttırdı. Kılıçdaroğlu'nun, kendi mezhepsel inancı nedeniyle olası saldırıların önüne geçme düşüncesiyle çektiği "Alevi" başlıklı videosu ve ardından Ahmet Davutoğlu'nun "Sünni" videosu aleyhlerine döndü. Bu videolar Erdoğan'ın tabiriyle penaltı noktasına atılan bir pas niteliğindedir. Öyle ki Erdoğan bu mesajlarla rakiplerini ülkeyi mezhep ve etnik ayrımcılığa sürüklemekle eleştirdi ve bunu konuşmalarında sürekli tekrar etti.

Erdoğan ayrıca Kılıçdaroğlu'nun ve masa etrafında yer alan siyasi partilerin LGBT'ci olduğunu iddia ederek Türk aile yapısı için ne kadar büyük bir tehdit olduklarını anlatmaya çalıştı. Diğer bir gündem maddesi ise Kılıçdaroğlu'nun Londra finans çevrelerinden, kendi ifadesiyle uyuşturucu baronlarından, alacağını söylediği finansman konusuydu ki Erdoğan konuşmalarında sürekli olarak bu konu ile adeta alay etti ve Kılıçdaroğlu'nun inandırıcılığını zedeledi. Kılıçdaroğlu'nun kampanyasının en önemli maddesi Erdoğan'ın bizzat kendisiydi. Erdoğan'ı diktatör olarak konumlandırmaya çalışan Kılıçdaroğlu, seçimlerin baskıcı yönetime son verilmesi, özgürlük ve demokrasi için önemli bir fırsat olduğunu vurguladı. Ardından vatandaşa yönelik "Sana Söz" sloganıyla bir dizi vaatlerde bulundu.

Ata ittifakının kampanya teması da ülkenin bölünmez bütünlüğüydü. Bu bağlamda verdiği mesajı ise şöyleydi: "Türkiye'mizin HDP/PKK ile Hizbullah/HÜDAPAR arasına sıkışmamasını istiyorsan, 13 milyon sığınmacının kendi yurtlarına dönmesini istiyorsan, Atatürk'ün makamında kimin oturacağına Türk Milleti karar versin istiyorsan ATA ittifakının Cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan'a oy ver."

Hedef Kitleye Nokta Proje ve Vaatler

Erdoğan seçmen tabanını olabildiğince genişletebilmek için HÜDAPAR, DSP, MHP, Yeniden Refah Partisi ve BBP'yi Cumhur İttifakının içerisine alırken, Kılıçdaroğlu, Muharrem İnce ve Ümit Özdağ gibi kendisine desteğe hazır olan partileri millet ittifakına dahil etme konusunda isteksiz davrandı. Çünkü kazanmak için bunlara ihtiyaç duymayacağına inanıyordu. Dahası PKK ile dolaylı olarak uyguladığı taban genişletme stratejisi ters tepti ve bazı milliyetçi seçmenleri Erdoğan'a yönlendirdi. Ayrıca Deva ve Gelecek Partilerine ayırdığı milletvekili kontenjanlarının FETÖ bağlantılı, Atatürk veya CHP düşmanı olduğuna dair iddialar kendi tabanında küskünlerin oluşmasına yol açtı. Genişlemeyi halil İbrahim sofrasına benzetmesi, daha çok yolda bulduklarını yola çıktıklarına yeğlemek olarak görüldü. Böylece genişlemek yerine hali hazırda en sadık seçmenlerinin de kaymasına neden oldu. Kılıçdaroğlu bu hatasını seçimin ilk turunun sonunda anlayınca Muharrem İnce ve Ümit Özdağ ile görüşmek zorunda kaldı.

Erdoğan kampanya sürecinde hedef kitle profili içerisinde yer alan her bir seçmen grubunun ihtiyaç ve beklentisine yönelik mesajlar ve vaatler verdi. Hatta bu vaatlerin bir kısmını seçim sürecinde gerçekleştirdi. Bu vaatler kısaca şunlardır: Memur ve işçi ücretlerinin artırılması, emeklilerin bayram ikramiyelerinin yükseltilmesi, emeklilikte yaşa takılanlarla (EYT) ilgili düzenleme yapılması, aile kalkını projesi çerçevesinde her aileden bir kişinin iş sahibi yapılması, 45 bin öğretmen ataması, 4134 engelli öğretmen ataması,

42500 sağlık personeli alımının açıklanması, depremden etkilenen öğrencilerin tamamına burs verilmesi, kredi almakta olanların kredilerinin bursa çevrilmesi, Defne Devlet Hastanesi'nin açılması, esnafa Halkbank vasıtasıyla 1,5 milyon liraya kadar hazine destekli taşıt kredisi verilmesi, ticari araçlara ÖTV'siz yenileme imkanı sağlanması, taksiciler de dahil 850 bin esnafın gelir vergisi dışında tutulması, gençlerin yıllık 150 bin liraya kadarki gelirlerinden vergi alınmaması, en düşük memur maaşının 22.000 TL'ye yükseltilmesi, birinci dereceye inen ve şartları tutan tüm memurların 3600 ek gösterge hakkında yaralanabilmesi, deprem bölgesindeki öğrencilere kendi illerindeki genel yerleştirme dışında %25 oranında ilave bir kontenjan verilmesi, kamu işçilerinin maaşlarına %45 artış yapılması, evlenecek olan gençlere uygun şartlarda evlilik kredisi verilmesi, İstanbul'da 6,5 milyon vatandaşın kullanacağı 11 farklı raylı sistem hattının birbirine bağlanması, boğazın altından Marmaray ve Avrasya'dan sonra yeni bir geçiş hattı daha yapılması...vb.

Kampanya teması ve mesajları yetersiz olan Kılıçdaroğlu'nun en büyük sorunu ise güvensizlikti. Bunun birçok nedeni olabilir: Özerklik, kayyum, Demirtaş'ın ve PKK'lı teröristlerin affı, KHK'lıların göreve iadesi gibi konulardaki taahhütleri, Meral Akşener'in kazanacak aday vurgusu yaparak Kılıçdaroğlu'nun seçimi kazanamayacağına dair inancını kamuoyuna ima etmesi, sonraki süreçte Akşener'in masadan kalkması ve ardından tekrar geri dönüp masaya oturması, Kılıçdaroğlu'nun seccadeye basarak poz vermesi, geçmişte kimsenin belediyelerden atılmayacağına dair söz vermesine rağmen binlerce kişinin işten atılması gibi nedenler, ona yönelik, seçmen tabanında belli oranda bir güvensizliğe hatta endişeye yol açtı. Öyle ki onun bu vaatleri bir anlamda ülkenin bölünme sürecine sokulma planı olarak yorumlandı. Bu nedenle kampanya afişlerinde "Sana Söz" ifadesiyle kampanyasını başlattı. Ancak verdiği mesajların yeterince inandırıcı olmadığı seçmenler tarafından ifade edildi. Çünkü mesajın retorığı, gösterileni, kaynağın güvenilirliği ve söylemler oldukça sorunlu ve yetersizdi. Sözelimi Kılıçdaroğlu'nun, depremzedelerin konutlarını bedava yapıp teslim edeceğini söylemesi ve gerekçesini anayasayı referans göstererek sunması tatmin edici değildi. Çünkü hem partisinin yönetiminde olan büyükşehir belediyeleri bu konularda çok zayıf kaldılar hem de somut bir finansman kaynağı göstermedi. Konuyu biraz daha açmak gerekirse, mesaj somut karşılığı yani gösterileni olan ifadedir. Sözelimi "Asgari ücret 8500 TL olacak", "EYT yasasını Mart ayına kadar çıkaracağız", "En düşük memur maaşı 22.000 TL olacak" gibi. Bu nedenle "Bütün sorunlarınızı çözeceğim" ifadesi bir mesaj değildir. Ya da "Yoksulluk bitecek", "Sınırlarımız korunacak", "Enflasyon düşecek", "Sana Söz! Yine Baharlar Gelecek" gibi sloganlar da mesaj içermemektedir. Ancak Kılıçdaroğlu'nun şu ifadeleri mesajdı: "Osman Kavala serbest kalacak. Selahattin Demirtaş serbest kalacak, KHK'lılar serbest kalacak, Yerel yönetimlere özerklik şartı kabul edilecek, belediyelere kayyum atmasına son verilecek, Suriye'nin kuzeyinden çekileceğiz. Terör örgütlerine yönelik askeri operasyonları durduracağız. Terörle mücadele yasalarını Avrupa'ya uyumlu hale getireceğiz, sihaların üretimini durduracağız..." Bu mesajlar kamuoyunda çok ses getirdi ve özellikle Erdoğan'a ve Sinan Oğan'a oy veren seçmenlerin tepkisini çekti. Hatta İyi Partili bazı seçmenler bu mesajlardan rahatsız oldu ve akabinde İstanbul milletvekili Yavuz Ağıraltıoğlu partisinden istifa etti. Dahası bu vaatler kamuoyu tarafından Türkiye'nin varlığı ve bekası açısından tehdit olarak algılandı. Özetle, Kılıçdaroğlu'nun ekonomik sorunlara yönelik çözüm ifadeleri mesaj niteliğı taşıymıyordu. Çünkü Kılıçdaroğlu'nun vaatlerinde somut bir gönderme söz konusu değildi. Başka bir anlatımla bu mesajların net bir çağrışımı yoktu. Sözelimi "Yokluk bitsin, bolluk bereket gelsin diyorsan karar ver" cümlesinde olduğu gibi.

Suriyelilerin ülkelerine iadesi konusu Kılıçdaroğlu'nun dile getirdiği en mühim meselelerden biriydi. Konuşmalarında ifade ettiği 13 milyon Suriyeli göçmen rakamı kamuoyunda tedirginlik uyandırabilecek bir sayıydı. Bu nedenle İçişleri Bakanı Süleyman Soylu hemen TV ekranlarına çıkarak bu rakamların doğru olmadığını, 3,5 milyon civarında Suriyelinin Türkiye'de yaşadığını açıkladı. Dahası Suriye'de, Katar'ın da desteklediği konut projesi tamamlanınca bir milyondan fazla göçmenin evlerine yerleştirileceğini ifade etti. Erdoğan'ın da benzer söylemlerde bulunmasıyla Suriyelilerin geri gönderilmeyeceği iddiası çürütülmüş oldu. Nitekim Erdoğan'ın Suriyelilerle ilgili argümanları, hem Türk kamuoyu hem de Suriyeliler için rasyonel ve teskin edici oldu.

Soğan mı? İnsansız Savaş Uçağı mı?

Geçmişte Süleyman Demirel'in boş tencerenin, iktidarı koltuğundan edeceğine dair vurgusu ve seçmen kanaatlerinin şekillenmesinde en önemli faktörün ekonomi olması Kılıçdaroğlu'nun mutfak ve soğan konusunu incelemesinin nedeniydi. O nedenle mutfaktan seçmenlere seslendi. Kılıçdaroğlu'nun mutfak videoları ve özellikle soğan filmi kamuoyunda farklı tartışmalara yol açtı. Cumhuriyet İttifakı'na yakın seçmenler kamuoyunda yapılan soğan ve uçak karşılaştırmasını seviyesizlik olarak değerlendirirken, Erdoğan bu hataya düşmedi; soğan ve patates fiyatlarını üreticilerin seçimin sonucunu etkilemek için arttırdığını ve seçimden sonra bu konuda gereken yasal tedbirleri alacaklarını ifade etti. Nitekim bu konu kamuoyunda tartışılırken medyada tarlalara dökülen soğanların yer alması, Erdoğan'ın bu argümanlarını güçlendirdi. Neticede Erdoğan bu karşılaştırmayı hızla gündemden düşürerek mutfak ve gıda tartışmasını seçimin belirleyici ana konusu olmaktan çıkarmaya çalıştı. Hatta bazı ürünlerde fiyatların sabitlenmesi bu aşamada önemliydi. Dahası Erdoğan hayat pahalılığını önemsediklerini ve etkisini kırmak için bütün kesimlerin alım güçlerini arttırmaya çalıştıklarını söyledi. Örneğin en düşük emekli maaşının 7500 TL'ye, bayram ikramiyelerinin 2000 TL'ye yükseltilmesi gibi.

Erdoğan'ın ekonomik sorunlara ve hayat pahalılığına yönelik eleştirilere yaklaşımı son derece doğrudu. Çünkü kamuoyunun kabul ettiği ve hissettiği bir gerçeği inkâr ederek sorunun üstesinden gelebileceğini biliyordu ve de kimseye ülkede ekonomik sorun olmadığına inandıramazdı. O nedenle hayat pahalılığının varlığını bildiğini ifade etti ve ücretlerde yaptığı iyileştirmelerle ve bir dizi acil tedbirlerle sorunun üstesinden gelmeye çalıştığı kanaatini oluşturdu ve kendi tabanında belirli bir güven oluşturdu. Erdoğan'ın bu stratejisi neticesinde Kılıçdaroğlu soğan üzerinden beklediği neticeyi elde edemedi.

Liderliğin Önemli Bir Vafı: Kriz Yönetimi

Seçim sürecine girerken AK Parti'nin yaşadığı en önemli kriz deprem gerçeğidir. Yukarıda belirtildiği gibi bu kriz Erdoğan için bir liderlik testi oldu ve Erdoğan'ın süreci kararlı ve başarılı bir biçimde yönetmesiyle seçimler üzerine olumsuz bir etkisi olmadı. Diğer bir kriz ise Kızılay'ın AHBAP'a çadır satmasıydı. Erdoğan ve hükümet bu hataya sahip çıkmadı. Ardından Kızılay Başkanı da televizyona çıkarak bu satışı onaylamadığını ve ilgili müdürün hatalı davrandığını açıkladı. Kamuoyunun bu açıklamalara tatmin olmadığını gören Erdoğan seçimden kısa süre önce konuya dair üzüntüsünü dile getirdi. Bu açıklamanın hemen akabinde Kızılay Derneği, genel kurul kararı aldı ve yeni bir başkan seçti. Böylece muhalefetin elindeki önemli bir eleştiri kartı da anlamını yitirmiş oldu.

Erdoğan'ın yaşadığı diğer bir kriz ise bir TV'de katıldığı programda rahatsızlanmasıydı. Bu rahatsızlık anında kamera soruyu soran sunucuda kaldı ve ardından yayına ara verildi. Dolayısıyla Erdoğan'ın o görüntülerini izleyici göremedi. Aranın ardından o bitkin ve hasta haliyle tekrar yayına çıkan Erdoğan, aşırı soğuk algınlığı nedeniyle rahatsız olduğunu ama yayına katılacağı yönünde

daha önceden söz vermesi nedeniyle, izleyicilere saygısızlık yapmamak için programa katıldığını ifade etti ve izleyicilerden özür dileyerek helallik istedi. ÜLKE TV'de programı yönetenler ve televizyon teknik ekibi bu süreci çok iyi yönetti. Erdoğan'ın ifadeleri ise sosyal medyada hızla yayılan ''Erdoğan'a bir şey mi oldu'' şeklindeki tedirginliği ve panik havasını gidermiş oldu. Bu fedakarlığı karşısında Toplumda da Erdoğan'a yönelik duygusal bir yakınlık oluştu.

Kılıçdaroğlu da bu süreçte bazı krizler yaşadı. Özellikle İstanbul'da katıldığı bir toplantıda fotoğraf çekilirken seccadeye basması kamuoyunda tartışmalara ve tepkilere yol açtı. Öyle ki tartışmaların doruğa ulaşması nedeniyle konuya dair açıklama yapmak zorunda kaldı. Ancak rakibi Erdoğan bu konuyu kampanya sürecinde fazlasıyla dile getirerek Kılıçdaroğlu'nu milletin dini değerlerini önemsememekle itham etti.

Kılıçdaroğlu açısından en önemli kriz Kandil'deki PKK elebaşlarının videolar hazırlayarak ona destek istemesiydi. Kılıçdaroğlu bu konuda hiç yorum yapmadı. Bu nedenle Erdoğan bu hatayı fırsata çevirerek kampanyasını ağırlıklı olarak Kılıçdaroğlu-Kandil ilişkisi üzerine bina etti. Hatta Yasin Börü ve şehitler konusunu sürekli gündeme getirdi. Kılıçdaroğlu'nun kampanya yönetimi, Erdoğan'ın bu söylemlerinin önüne geçmek için HüdaPar'ı Hizbullah terör örgütü ile ilintilendirmeye çalıştı. Ancak HüdaPar yöneticileri televizyonlara çıkarak bu iddiaları çürüttü.

Birinci tura kadar meydan mitinglerinde kalp işareti yapan Millet İttifakı adayı Kılıçdaroğlu seçmenden yeterli desteği göremeyince seçimlerin ertesi günü elini masaya vurduğu bir video yayınlayarak ikinci turda daha sert bir dil benimseyeceğinin işaretini verdi. Bu değişim onun sevgi ve hoşgörü üzerine inşa edilen imajını tahrip etti. Kılıçdaroğlu ayrıca ikinci tur öncesinde U dönüşü yaparak PKK'nın bir terör örgütü olduğunu ve kendisinin de milliyetçi bir duruş sergilediğini söylese de seçmenler nezdinde yeterince ikna edici olamadı. Bu tutarsız açıklamalar onun hanesine başka bir nakise ve hatta güvensizlik karinesi olarak işlendi.

Öte yandan Kılıçdaroğlu ve yardımcısı Selin Sayek Böke'nin iktidara gelirlere bazı savunma sanayi şirketlerini devletleştireceklerini ifade etmesi, Ali Babacan'ın Baykar şirketine dokunacaklarını açıklaması ve Teknofest'in yapıldığı ilk günün akşamında Kılıçdaroğlu'nun Atatürk havaalanını CIA ile bağlantılı olduğu iddia edilen ve başında Türk kökenli Amerikalıların bulunduğu bir şirkete vereceğini dile getirmesi, kamuoyunda ülkeyi Amerikalılara peşkeş çekeceği yönünde tartışmalara yol açtı. Özellikle Haluk Bayraktar'ın televizyonlara çıkıp Kılıçdaroğlu'na cevaplar vermesi, o kadar başarılı Türk şirketi varken niçin Amerikalı şirket sorusunu sorması kamuoyunun kafasını iyice karıştırdı. Erdoğan da bir televizyonda bu firma ile kendisinin daha önce görüştüğünü ama ikinci ülkelere ürün satımında Amerikan yasalarının dışına çıkamayacak olması nedeniyle anlaşamadıklarını ifade etti. Böylece Kılıçdaroğlu'nun bu vizyon projesi de suya düşmüş oldu.

Geleneksel Kamusal Alanlar mı? Sanal Kamusal Mekanlar mı?

Kılıçdaroğlu'nun kampanyasında sosyal medya, önemli bir yer tutuyordu. Kılıçdaroğlu'nun kampanya yönetimi sosyal medya üzerinden seçmen nezdinde psikolojik üstünlük oluşturmaya çalıştı. Hatta bazı anket şirketlerinin sosyal medyada yayınladıkları araştırma sonuçlarıyla bu üstünlük pekiştirilmeye çalışıldı. Ancak Genar ve Optimar'ın hemen devreye girerek kendi verilerini paylaşması bu çabayı olabildiğince engelledi. Sosyal medya ortamlarındaki bu mücadeleyi iyi okuyan Erdoğan geleneksel kamusal mekanlarda seçmenle sıcak ve etkin iletişimsel eylemde bulunarak sosyal medyanın seçimleri domine etmesinin önüne geçti. Öyle ki büyük kalabalıkların katıldığı mitingler yaptı,

katılımcıların sayısını net rakamlar vererek açıkladı. Hatta 1.700.000 kişinin katıldığı İstanbul mitingiyle tarihe geçti. Özellikle seçimin son haftasındaki bu mitinglerin kararsız seçmenlerin kararlarında etkili olduğunu bu süreçte yapılan anketler de ortaya koydu.

Erdoğan mitinglerin yanı sıra televizyon programlarına da katılarak bir anlamda mitinglerin devamını TV programları şeklinde sürdürdü. Erdoğan'ın deprem bölgelerini ziyareti sırasında iftar öncesinde yaptığı konuşmaları da bütün kanallar canlı olarak paylaştı. Ancak sosyal medyada Kılıçdaroğlu oldukça güçlüydü. Öyle ki muhalif kesimler Kılıçdaroğlu'nu eleştirdiğinde sosyal medya üzerinden linç girişimine maruz kaldı. Erdoğan'a yakın isimlerin sosyal medya hesaplarına sürekli olarak "yargılanacaksınız" gibi tehdit mesajlarının atılması, kendilerini özgürlükçü olarak tanımlayan kesimlerin Erdoğan'a televizyonda soru soran bir genci dış görünüşü üzerinden adeta linç etmesi büyük eleştirilere neden oldu. Sinan Oğan'ın da belirttiği gibi seçimi kesin kazandıklarına dair sahip oldukları rehavet sebebiyle ve Erdoğan'ı devirmek uğruna karşılıklarına çıkan her türlü muhalif söylemi sosyal medyada linç etmeye çalıştılar. Bu saldırılardan Akşener ve İnce de nasibini aldı.

Öte yandan Kılıçdaroğlu'nun YSP'nin (Yeşil Sol Parti) seçmen tabanının tamamının oyunu almış olması ise önemlidir. Bu durum Altılı Masa ile YSP işbirliği iddialarının doğruluğunu açıkça ortaya koydu. Millet İttifakı kadar olmasa da Erdoğan'ın kampanya yönetiminin de sosyal medyayı başarılı şekilde kullandığı söylenebilir. Bu anlamda dikkati en çok çeken husus, Cumhurbaşkanlığı adına paylaşım yapan hesapların sivil isimlerle kampanya yönetimi tarafından açılmış hesaplar olmasıydı. Neticede bu bağlamda şu söylenebilir: Seçimlerde söylemler tek başına yeterli olmamaktadır, icraatların ve ikna edici vaatlerin de dile getirilmesi, seçmenin ikna edilmesi bakımından önemlidir.

2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri, belki de muhalefetin kazanmak için başlangıçta en şanslı olduğu seçimdi. Ancak Kılıçdaroğlu'nun kampanya stratejisi, teması, mesajlarında ve sürecin yönetiminde yaptığı hatalar nedeniyle Erdoğan'ın başarısıyla sonuçlandı. Kuşkusuz bu başarıda Erdoğan'ın siyasi dehası, gerçekleştirdiği icraatlar, geleceğe matuf tasavvuru, toplumla iletişimi ve seçimde güven duygusu oluşturmaları, liderlik vasfı ve Türkiye Yüzyılı vizyonu belirleyici oldu.

KAYNAK: TAV – Türkiye Araştırmaları Vakfı <https://tavvakfi.org/> 5 Haziran 2023

KAYNAK LİNK:

<https://tavvakfi.org/2023/06/05/2023-cumhurbaskanligi-secim-calismalarinin/>